

Universiteit Utrecht

Alcoholgebruik Onder Jongeren in Welvarende Gezinnen

Een onderzoek naar de rol van gezinswelvaart, ouderlijk alcoholgebruik, ouderlijke attitudes en alcoholspecifieke regels in het alcoholgebruik van jongeren

Sebastian van de Kaa (Studentnummer 4122976)

Masterthesis Jeugdstudies 2013/2014

Begeleiding: Prof. Dr. W.A.M. Vollebergh

Abstract

Inleiding. In de huidige studie werd de relatie tussen gezinswelvaart, gezinsinkomen, alcohol-specifieke opvoeding en alcoholgebruik van jongeren onderzocht. Jongeren uit gezinnen met een hoge gezinswelvaart drinken vaker en meer dan jongeren uit gezinnen met een lage gezinswelvaart en zijn een potentiële risicogroep. **Methode.** Er werd gebruik gemaakt van de HBSC, die werd afgenomen bij middelbare scholieren en hun ouders (N=5719). Naast de frequentie en hoeveelheid van alcoholgebruik van jongeren werd ook gevraagd naar alcohol-specifieke opvoeding door de ouders: hun eigen alcoholgebruik, attitude tegenover alcohol en alcohol-specifieke regels. **Resultaten.** Jongeren uit hoog welvarende gezinnen dronken vaker dan jongeren uit laag en gemiddeld welvarende gezinnen. Het alcoholgebruik van de ouders en hun permissieve attitude medeerden in deze relatie. Als jongeren eenmaal dronken, was er geen verschil van welvaart in de hoeveelheid alcohol. **Discussie.** Ouders hebben zowel direct als indirect invloed op het alcoholgebruik van hun kinderen. De directe beïnvloeding van alcoholspecifieke regels gaat voor elke welvaartsgroep op, terwijl de ouders uit hoger welvarende gezinnen het alcoholgebruik van hun kinderen ook door hun eigen gedrag en attitudes beïnvloeden.

Alcoholgebruik en welvarende jongeren

Jongeren uit welvarende gezinnen kunnen te maken krijgen met verschillende soorten problematiek. Ondanks dat zij vaak worden gezien als een lage risicogroep (Luthar, 2003) kunnen deze jongeren vatbaar zijn voor bijvoorbeeld depressie en middelengebruik (Luthar & Latendresse, 2005). Uit recente cijfers over de Nederlandse jeugd blijkt dat jongeren uit welvarende gezinnen vaker alcohol drinken dan jongeren uit minder welvarende gezinnen (van Dorsselaer et al., 2010). De neurotoxische effecten van alcohol kunnen verschillende hersengebieden aantasten en zeker in een nog ontwikkelend adolescentenbrein kan dit leiden tot langdurige consequenties voor gezondheid en cognitief functioneren (Wetherill et al., 2013). Daarom is het van belang de mogelijke oorzaken van alcoholgebruik- en misbruik bij deze potentiële risicogroep nader te onderzoeken.

Literatuuronderzoek van Hanson & Chen (2007a) rapporteert verschillende bevindingen over de relatie tussen de sociaaleconomische status (SES) van het gezin en alcoholgebruik van jongeren. Zo werd er zowel een samenhang tussen een lage SES (Droomers et al., 2003; Lowry et al., 1996) als een hoge SES (Blum et al., 2000; Hanson & Chen, 2007b) en alcoholgebruik van jongeren gevonden. De term SES is erg breed en in deze onderzoeken op veel verschillende manieren geoperationaliseerd. Dit kan een reden zijn voor de verschillende bevindingen. In het huidige onderzoek worden gezinswelvaart en gezinsinkomen gebruikt als definitie van SES. Verhogingen in voornamelijk deze twee variabelen zijn namelijk geassocieerd met verhoogd alcoholgebruik van jongeren (Chuang et al., 2005; Humensky, 2010; Patrick et al., 2012).

Het alcoholgebruik van jongeren kan op meerdere manieren in beeld worden gebracht. Er kan bijvoorbeeld naar ooitgebruik worden gevraagd of de leeftijd waarop voor het eerst alcohol is gedronken. Een specifiekere indicatie is om te vragen naar frequentie (aantal gelegenheden) en kwantiteit (hoeveelheid alcohol) van drinken (Spijkerman et al., 2008; van der Vorst et al., 2007). Jongeren uit een hogere gezinswelvaart drinken vaker alcohol dan jongeren uit lager welvarende gezinnen (Humensky, 2010; Patrick et al., 2012), maar ook méér (Sanchez et al., 2013; Kuntsche, Rehm & Gmel, 2004). Het huidige onderzoek maakt een duidelijk onderscheid tussen jongeren die (nog) niet drinken en jongeren die dat wel doen om het alcoholgebruik van jongeren op verschillende manieren te kunnen analyseren.

Er lijkt dus sprake te zijn van een welvaartseffect in het alcoholgebruik van jongeren, waarbij welvarende jongeren zowel vaker als meer drinken dan minder welvarende jongeren. In hoeverre is dit effect te verklaren door het gedrag van de ouders van deze kinderen? Zij spelen immers een grote rol in de opvoeding en de welvaart van het gezin.

Ouders en het alcoholgebruik van hun kinderen

Ouders hebben een bepalende opvoedkundige rol in het alcohol-gerelateerde gedrag van hun kinderen en de preventie hiervan (de Looze et al., 2014). Zo is zowel het drinkgedrag van de moeder als van de vader geassocieerd met verhoogd alcoholgebruik, bingedrinken en alcohol-gerelateerde problemen van hun kinderen (Spijkerman et al., 2008). Ouders hebben een voorbeeldfunctie en hun kinderen zijn geneigd dit gedrag te kopiëren. Er ontstaat een vorm van *modeling* waarbij het alcoholgebruik van de ouders van invloed is op het alcoholgebruik van hun kinderen (White, Johnson & Buyske, 2000).

Ook de attitude van de ouders over alcohol hangt samen met het alcoholgebruik van hun kinderen. Wanneer ouders een permissieve attitude over alcoholgebruik (en bijbehorende consequenties) hadden, was dit gerelateerd aan een verhoogd alcoholgebruik van hun kinderen (Luthar & Goldstein, 2008). Er werd over het gebruik van alcohol coulanter gedacht dan ander wangedrag, zoals onbeschoftheid of laksheid op school. Ouders kunnen zo het signaal afgeven dat zij het niet heel erg vinden als hun kinderen alcohol drinken en het gedrag hiermee in de hand werken.

Het opstellen van duidelijke regels over alcohol is een directe manier om invloed uit te oefenen op het drinkgedrag van jongeren. Alcoholspecifieke regelgeving is dan ook een belangrijke voorspeller voor het alcoholgebruik van jongeren. Wanneer ouders strenge regels opstelden over alcoholgebruik (bijvoorbeeld of er gedronken mag worden in hun afwezigheid of dat dronken thuiskomen wordt geaccepteerd) verminderde dit het alcoholgebruik van hun kinderen (van der Vorst et al., 2006).

Ouderlijke eigenschappen (alcoholgebruik, attitudes en alcoholspecifieke regels) lijken dus een duidelijk effect te hebben op het alcoholgebruik van hun kinderen. In hoeverre kunnen deze gedragingen ook het effect van een hoge gezinswelvaart verklaren?

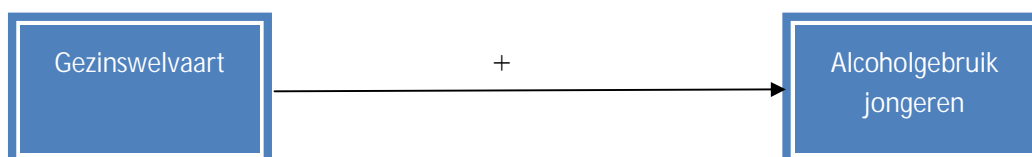
Mediërende ouderlijke eigenschappen

Ouders uit welvarende gezinnen drinken gemiddeld vaker dan ouders uit minder welvarende gezinnen (Chuang et al., 2005) en hebben vaker alcohol in huis (Spijkerman et al., 2008). Ze zijn relatief rijk en hebben dan ook meer geld om alcohol te kopen. Ook hun attitude tegenover alcohol zal, gezien hun eigen alcoholconsumptie, wellicht permissiever zijn dan die van ouders uit minder welvarende gezinnen. Daarnaast zijn welvarende ouders vaak hoogopgeleid en hebben ze een studententijd meegemaakt waarin waarschijnlijk ook alcohol werd gedronken.

Dit zijn redenen om aan te nemen dat het alcoholgebruik van ouders, hun attitudes en

de regels die zijn stellen over alcohol een mediërende rol kunnen spelen in de relatie tussen gezinswelvaart en het alcoholgebruik van jongeren. Het huidige onderzoek is hiermee het eerste dat probeert aan te tonen of deze ouder eigenschappen een verklaring kunnen geven voor het welvaartseffect dat hierbij optreedt. Op basis van de bovenstaande onderzoeken wordt het volgende verwacht:

H1: Jongeren uit een gezin met een hoge gezinswelvaart zullen vaker én meer alcohol drinken dan jongeren uit een gezin met een lage gezinswelvaart.

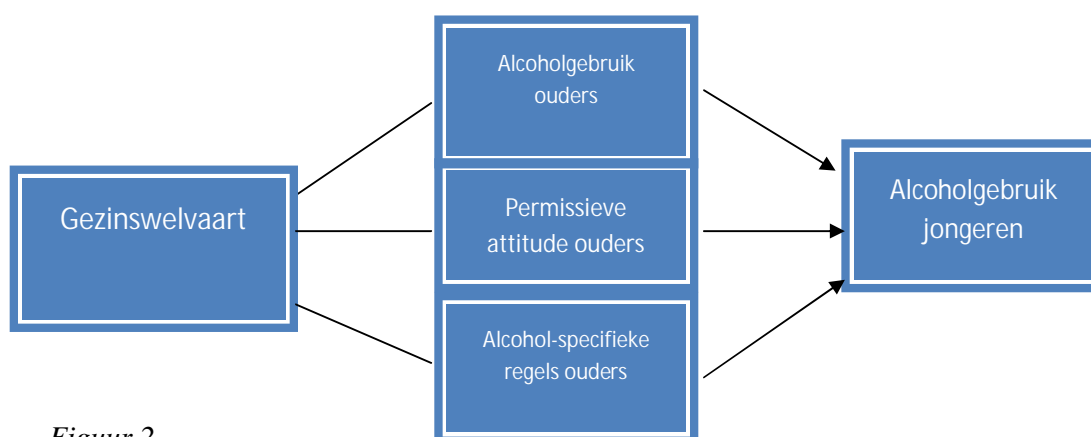
Figuur 1

H2: De relatie tussen gezinswelvaart en alcoholgebruik jongeren zal worden gemedieerd door het alcoholgebruik van de ouders, hun attitude en de alcohol-specifieke regels die ze opleggen

H2a: Jongeren met ouders die veel drinken zullen vaker en meer alcohol drinken dan jongeren met ouders die minder of niet drinken.

H2b: Jongeren met ouders die een permissieve attitude over alcohol hebben zullen vaker en meer alcohol drinken dan jongeren met ouders die een strengere attitude over alcohol hebben.

H2c: Jongeren met ouders die permissieve regels over alcohol hanteren zullen vaker en meer alcohol drinken dan jongeren met ouders die strenge regels over alcohol hanteren.

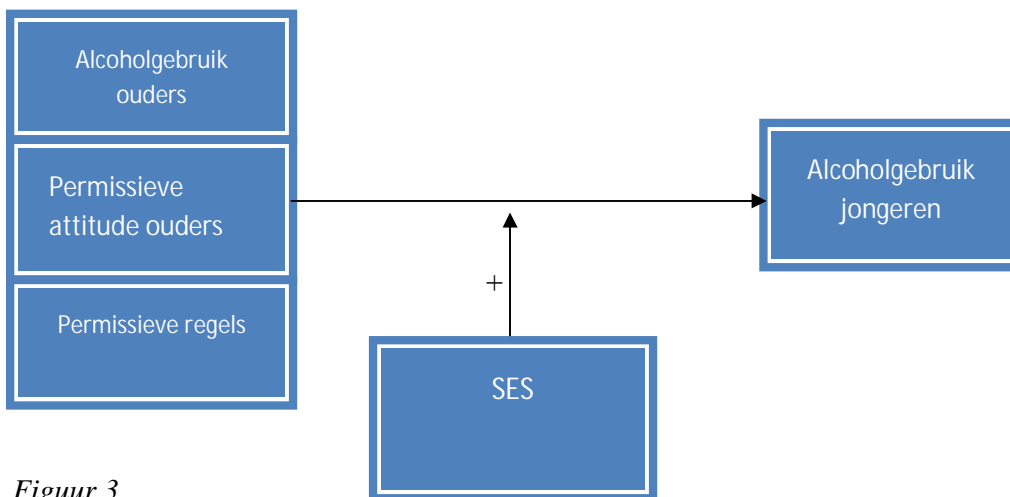

Figuur 2

Moderatie van gezinswelvaart

Daarnaast is er reden om aan te nemen dat gezinswelvaart een modererend effect heeft op de invloed door de ouders. Zo bleken in het onderzoek van Spijkerman et al. (2008) alcohol-specifieke regels effectiever in gezinnen met een hogere gezinswelvaart dan in gezinnen met een lagere gezinswelvaart.

H3: De relatie tussen de ouderlijke eigenschappen en alcoholgebruik van jongeren zal sterker zijn in hoog welvarende gezinnen dan in laag welvarende gezinnen. Er treedt dan een modererend effect op van gezinswelvaart.

Figuur 3

Methode

De HBSC (Health Behaviour in School-aged Children) is een internationaal uitgevoerd onderzoek naar sociale relaties, gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren. In Nederland werd dit gedaan in het najaar van 2009, in een samenwerkingsverband tussen het Trimbos-instituut, het Sociaal en Cultureel Planbureau en de Universiteit Utrecht (van Dorsselaer et al., 2010). Op het voortgezet onderwijs (eerste vier leerjaren van VMBO basis- en kader-beroepsgerichte leerweg, VMBO gemengde en theoretische leerweg, HAVO en VWO) werd bij jongeren anoniem een vragenlijst afgenomen. Deze bevatte vragen over onder andere alcoholgebruik, gezinswelvaart en regels van ouders. Via een gekoppelde vragenlijst vulden ook hun ouders een vragenlijst in over dezelfde onderwerpen.

Steekproef

Van de 162 benaderde middelbare scholen bleven uiteindelijk 68 scholen over (N=5719, gemiddelde leeftijd = 14,36). Niet alle ouders stemden in met het invullen van een oudervragenlijst of retourneerden deze simpelweg niet, waardoor de oorspronkelijke steekproef ongeveer halveerde (N=2988, gemiddelde leeftijd = 14,16). In deze uiteindelijke gekoppelde ouder-kind steekproef was het percentage jongens 47,9% en dat van meisjes 51,9%.

Meetinstrumenten

Alcoholgebruik   Eerst werd onderscheid gemaakt tussen jongeren die de afgelopen maand niet hebben gedronken en jongeren die dat wel hebben gedaan. Er werden aan de hand van de vraag ‘Hoe vaak heb je in de laatste 4 weken een alcoholhoudende drank gedronken?’ twee categorieën gemaakt, waarbij jongeren die ‘0 keer’ invulden werden gescoord als 0 en degenen die ‘1 keer’ t/m ‘40 keer of meer’ antwoordden als 1.

De mate van alcoholgebruik van de jongeren werd gemeten door een totale kwantiteit-frequentie index op te stellen (Spijkerman et al., 2008). Een berekening werd gemaakt door het aantal dagen dat (in het weekend) werd gedronken te vermenigvuldigen met de hoeveelheid genuttigde glazen. De frequentievraag was: ‘Op hoeveel van de drie weekenddagen (vrijdag, zaterdag, zondag) drink je meestal alcohol?’ waarbij er de antwoordmogelijkheden ‘3 dagen’, ‘2 dagen’, ‘1 dag’ en ‘ik drink (meestal) niet in het weekend’ waren. Deze werden respectievelijk gescoord met 3, 2, 1 of 0 punten. De kwantiteitsvraag was: ‘Als je op een weekenddag drinkt, hoeveel alcohol (glazen, flesjes of blikjes) drink je dan meestal op zo’n dag?’ met antwoordmogelijkheden variërend van ‘20 of

meer glazen per dag' (10 punten) tot '1 glas per dag' (1 punt) en 'ik drink (meestal) niet op weekenddagen'(0 punten). De kwantiteit-frequentie totaalscore had hiermee een bereik van 0 tot 30 punten, waarbij 0 betekende dat er nooit of amper werd gedronken en 30 dat er heel veel werd gedronken.

Het alcoholgebruik van de ouders werd ook gemeten door een totale kwantiteit-frequentie index op te stellen, bestaande uit vragen over het alcoholgebruik doordeweeks en in het weekend. De frequentievraag voor het weekend was 'Op hoeveel van de drie weekend-dagen drinken u en/of uw partner meestal alcohol?' met antwoordmogelijkheden van '3 dagen'(3 punten) tot '1 dag' (1 punt) en 'ik drink (meestal) niet op weekend-dagen'(0 punten). Antwoordmogelijkheden varieerden van '20 of meer glazen per dag' (7 punten) tot '1 of 2 glazen per dag' (1 punt) en 'Ik drink (meestal) niet in het weekend (0 punten). Voor het doordeweekse alcoholgebruik werd dezelfde vraag gesteld met als waarden '4 dagen' (5 punten) tot 'ik drink (meestal) niet doordeweeks' (0 punten) en '11 glazen of meer' (5 punten) en 'ik drink (meestal) niet doordeweeks' (0 punten). De uiteindelijke kwantiteit-frequentiescore was de som van het alcoholgebruik doordeweeks (21 punten) en in het weekend (20 punten) en had hiermee een bereik van 0 tot 41 punten, waarbij 0 betekende dat er amper of nooit werd gedronken en 41 dat er heel veel werd gedronken.

Inkomen Gezinsinkomen werd gemeten aan de hand van de vragenlijst voor de ouders. Er werd gevraagd naar de gezamenlijke netto inkomsten per maand: 'Kunt u aangeven wat ongeveer de gezamenlijke netto inkomsten per maand (salaris, uitkering, alimentatie) van uw huishouden zijn?' De antwoordmogelijkheden werden opgedeeld in 5 categorieën: Laag ('tussen €700 en €1500 per maand'), laag-gemiddeld ('tussen €1500 en €2500 per maand'), hoog-gemiddeld ('tussen €2500 en €3500 per maand), hoog ('€3500 per maand of hoger) en onbekend ('dat weet ik niet' of 'daar wil ik geen antwoord op geven'). Deze laatste categorie werd in de analyses meegenomen als missende waarde.

Gezinswelvaart Gezinswelvaart werd gemeten door middel van de *Family Affluence Scale* (FAS) in de vragenlijst voor de jongeren, een valide instrument om op een alternatieve manier SES te bepalen (Boyce et al., 2006). Dit onderdeel van de vragenlijst geeft een indicatie hoe welvarend het gezin is aan de hand van indicatoren zoals de grootte van het huis of hoe vaak er op vakantie wordt gegaan. Een voorbeeld van een vraag is: 'Heb je een eigen kamer?' met als antwoordmogelijkheden 'ja' (1 punt) of 'nee' (0 punten). Het bereik van de somscore loopt van 0 tot 7 punten. Aan de hand hiervan werden de categorieën 'laag' (0-3

punten), ‘midden’ (4,5 punten) en ‘hoog’ (6,7 punten) onderscheiden (Currie et al., 2008).

Attitude ouders De attitude over alcohol werd in de vragenlijst van de ouders gemeten met de vraag: ‘Op welke leeftijd vindt u het acceptabel dat kinderen voor het eerst ..een slokje alcohol/een heel glas alcohol/meerdere glazen alcohol per keer drinken?’ met antwoordmogelijkheden variërend van ‘jonger dan 10’ (7 punten) tot ‘18 of ouder’ (1 punt) en ‘nooit’ (0 punten). Een gemiddelde score werd berekend over de antwoorden op deze drie stellingen, waarbij een hoge score een permissieve attitude over alcohol indiceerde. De minimumscore was 1, de maximumscore 7.

Alcohol-specifieke regels De regels over alcohol werden in de vragenlijst van de scholieren gemeten aan de hand van de vraag: ‘Geef aan of je de volgende dingen mag van je ouders’. Deze werd gespecificeerd met vier vragen over alcoholgebruik: ‘Ik mag thuis een glas alcohol drinken als mijn vader of moeder thuis is’, ‘Ik mag thuis meerdere glazen alcohol drinken als mijn vader of moeder thuis is’, ‘Ik mag op een feestje alcohol drinken met mijn vrienden’ en ‘Ik mag in het weekend alcohol drinken’. De antwoordmogelijkheden variëerden van ‘zeker niet’ (1 punt) tot ‘zeker wel’ (5 punten). De antwoorden op deze vier vragen werden opgeteld, en de uiteindelijke gemiddelde score had een bereik van 1 tot 5 punten. Een hoge score indiceerde permissieve regels over alcohol.

Statistische analyse

Alle statistische analyses werden gedaan met behulp van SPSS 20. Voor de predictie van maandelijks alcoholgebruik onder jongeren werd gebruik gemaakt van een logistische regressie-analyse. Eerst werd getest voor een hoofdeffect van de variabelen ‘inkomen’, ‘welvaart’, ‘alcoholgebruik ouders’, ‘attitude ouders’, en ‘alcohol-specifieke regels’ op de variabele ‘maandelijks alcoholgebruik van jongeren’.

Vervolgens werd een mediatie-analyse gedaan. Hiervoor werd ten eerste zowel het verband tussen ‘inkomen’ en ‘maandelijks alcoholgebruik jongeren’ als ‘welvaart’ en ‘maandelijks alcoholgebruik jongeren’ getoetst door middel van een logistische regressie. Vervolgens werd ook het verband tussen ‘inkomen’ en de variabelen ‘alcoholgebruik ouders’, ‘attitude ouders’ en ‘alcoholspecifieke regels’ getoetst door middel van drie lineaire regressies. Dezelfde regressies zijn uitgevoerd met ‘welvaart’ als onafhankelijke variabele. Om te testen of er sprake was van een mediërende rol van de variabelen ‘alcoholgebruik ouders’, ‘attitude ouders’ en ‘alcoholspecifieke regels’ in de relatie tussen zowel ‘inkomen’

en 'maandelijks alcoholgebruik jongeren' als 'welvaart' en 'maandelijks alcoholgebruik jongeren' zijn er drie logistische regressies uitgevoerd waarin gecontroleerd werd voor deze mediators. Wanneer het verband tussen 'inkomen' of 'welvaart' en 'maandelijks alcoholgebruik jongeren' als gevolg hiervan afnam was er sprake van partiële mediatie, wanneer het verband niet meer significant was, was er sprake van totale mediatie (Baron en Kenny, 1986).

Vervolgens werden de interactie-hypotheses getest door deze variabelen te centreren en te vermenigvuldigen met 'inkomen' en 'welvaart': 'alcoholgebruik ouders' X 'inkomen', 'alcoholgebruik ouders' X 'welvaart', 'attitude ouders' X 'inkomen', 'attitude ouders' X 'welvaart', 'alcohol-specifieke regels' X 'inkomen' en 'alcohol-specifieke regels' X 'welvaart' om zo te zien of er moderatie optrad.

In het tweede deel van de analyses werd in de groep van wel-drinkende jongeren (degenen die invulden de afgelopen maand wel te hebben gedronken) een lineaire regressie-analyse toegepast met als afhankelijke variabele 'hoeveelheid alcohol jongeren'. Wederom werd eerst getest voor een hoofdeffect van de variabelen 'inkomen', 'welvaart', 'alcoholgebruik ouders', 'attitude ouders' en 'alcohol-specifieke regels'. Een mediatie-analyse was niet mogelijk. Vervolgens werden voor de modererende rol van 'inkomen' en 'welvaart' de interactie-hypotheses getest: 'alcoholgebruik ouders' X 'inkomen', 'alcoholgebruik ouders' X 'welvaart', 'attitude ouders' X 'inkomen', 'attitude ouders' X 'welvaart', 'alcohol-specifieke regels' X 'inkomen' en 'alcohol-specifieke regels' X 'welvaart'.

Resultaten

Beschrijvende statistieken en correlaties

Tabel 1: Aantal proefpersonen, gemiddelden, standaarddeviaties, percentages, bereik en codering van de variabelen

	N	M (SD)/Perc.	Min.Max/Codering
Alcoholgebruik laatste maand	2926		0 = niet gedronken 1 = wel gedronken
<i>Niet gedronken</i>	1894	64.7%	
<i>Wel gedronken</i>	1032	35.3 %	
Frequentie- hoeveelheidsscore jongeren*	1031	3.67 (5.11)	0 – 30 (30 = hoog)
SES			
Inkomen	2285		1 = laag 4= hoog
<i>Laag</i>	198	8.7 %	
<i>Laag-gemiddeld</i>	618	27 %	
<i>Hoog-gemiddeld</i>	814	35.6 %	
<i>Hoog</i>	655	28.7 %	
Gezinswelvaart	2988		1 = laag 3 = hoog
<i>Laag</i>	73	2.4 %	
<i>Gemiddeld</i>	864	28.9 %	
<i>Hoog</i>	2051	68.6 %	
Frequentie- hoeveelheidsscore ouders	2937	2.53 (3.29)	0 – 41 (41 = hoog)
Attitude alcohol ouders (ouder-resp.)	2969	2.76 (.66)	1 – 7 (7 = permissief)
Alcoholspecifieke regels (kind-respons)	2933	2.18 (1.21)	1 – 5 (5 = permissief)

*Onder drinkende jongeren, die aangaven de afgelopen maand minstens 1 of méér keer te hebben gedronken

In total gaf 64,7% van de jongeren aan in de afgelopen maand geen alcohol te hebben gedronken. De frequentie-hoeveelheidsscores (M= 3.67, SD=5.11) onder drinkende jongeren had daarom een kleinere steekproef (N=1031). Veel ouders wilden of konden geen inkomen

(M= 2,84, SD = .94) aangeven, waardoor er op deze variabele veel missende waarden waren en er een kleinere steekproef was (N= 2285).

Tabel 2: *Pearson's correlaties tussen frequentie-hoeveelscore jongeren, frequentie-hoeveelheidscore ouders,, welvaart, attitude ouders en alcoholspecifieke regels (N=2926)*

	1.	2.	3.	4.	5.
1.Frequentie-hoeveelheidscore jongeren	-				
2.Frequentie-hoeveelheidscore ouders	.04	-			
3.Welvaart (somscore)	.01	.1**	-		
4.Permissieve attitude ouders	.13 **	.19**	.13**	-	
5.Permissieve alcoholspecifieke regels ouders	.48**	.05**	.01	.25**	-

**Significant met $p < .01$

Geen van de correlaties tussen de variabelen was .6 of hoger (tabel 2). Er was dus geen sprake van multicollineariteit. De hoogste correlatie was tussen de variabelen alcoholspecifieke regels en frequentie-hoeveelheidscore jongeren ($r = .48$, $N = 2896$, $p < .01$).

Maandelijks alcoholgebruik

In kolom 1 van tabel 3 worden de odds-ratio's van de logistische regressies weergegeven met als afhankelijke variabele het maandelijks alcoholgebruik van jongeren. Jongeren uit een gezin met een hoge welvaart hadden meer kans om maandelijks alcohol te drinken dan jongeren uit een gezin met een gemiddelde (OR=.8) of lage welvaart (OR=.47). Het alcoholgebruik van de ouders was een significante voorspeller voor het maandelijks alcoholgebruik van jongeren. Hoe meer ouders dronken, hoe groter de kans was dat hun kinderen dat ook deden (OR = 1.08). Ook de attitude van de ouders was van invloed op het maandelijkse drinkgedrag van hun kinderen. Hoe permissiever hun attitude tegenover alcohol was, hoe meer kans hun kinderen hadden maandelijks te drinken (OR=2.24). Tot slot had ook

het hanteren van alcohol-specifieke regels door ouders ook een effect op het maandelijkse alcoholgebruik van hun kinderen. Hoe permissiever deze regels waren, hoe groter de kans was dat jongeren dronken (OR= 2.22).

In tabel 4 worden de beta-waarden van lineaire regressies weergegeven met als afhankelijke variabelen: het alcoholgebruik van ouders, de permissieve attitude van ouders en de permissieve alcohol-specifieke regels van ouders. In gezinnen met een gemiddelde welvaart werd door de ouders significant minder gedronken ($\beta = -.07$) dan ouders uit hoog welvarende gezinnen. Ouders uit een middenwelvend gezin ($\beta = -.06$) en laag welvend gezin ($\beta = -.11$) hadden een minder permissieve attitude tegenover alcohol dan ouders uit een hoog welvend gezin. Er is geen verschil in de permissieve regels die worden gehanteerd in de verschillende welvaartsgroepen.

Om te toetsen of er sprake was van een mediërend effect van het alcoholgebruik van de ouders, hun permissieve attitude en hun permissieve regels in de relatie tussen SES en alcoholgebruik jongeren werden de stappen van Baron en Kenny (1986) ondernomen. Ten eerste moest de relatie tussen de voorspeller (gezinswelvaart) en de afhankelijke variabele (alcoholgebruik jongeren) significant zijn (stap 1). Dit was alleen het geval bij de voorspeller van welvaart (en niet van inkomen). Vervolgens moest de relatie tussen de voorspeller (welvaart) en de mediators (alcoholgebruik ouders, permissieve attitude en permissieve regels) ook significant zijn (stap 2). In tabel 4 is af te lezen dat dit voor zowel alcoholgebruik ouders (welvaart midden) en permissieve attitude (welvaart midden en welvaart laag) het geval was. Ten slotte moet worden gekeken naar de relatie tussen de voorspeller (welvaart) en de afhankelijke variabele (alcoholgebruik jongeren) wanneer wordt gecontroleerd voor de mogelijke mediators. In tabel 3 is af te lezen dat wanneer er werd gecontroleerd voor het alcoholgebruik van de ouders, het maandelijkse drinkgedrag van jongeren uit midden welvarende gezinnen niet meer significant verschilde van dat van jongeren uit hoog welvarende gezinnen. Er was dus sprake van totale mediatie. Wanneer er werd gecontroleerd voor de permissieve attitude van de ouders verschilde het maandelijkse drinkgedrag van jongeren uit laag- en gemiddeld welvarende gezinnen niet meer significant van dat van jongeren uit hoog welvarende gezinnen. Ook hier was sprake van totale mediatie. Dat betekent dat voor deze welvaartsgroepen het alcoholgebruik van de ouders en hun attitude tegenover alcohol het alcoholgebruik van hun kinderen deels kunnen verklaren. De permissieve regels over alcoholgebruik mediëren het effect van welvaart niet, wat ook bleek uit tabel 4, waarin geen relatie werd gevonden tussen deze regels en gezinswelvaart.

Ook trad er een modererend effect op van de middelste inkomensgroepen bij de

variabele permissieve attitude . Voor zowel gezinnen met een laag- als hoog-gemiddeld inkomen (OR = .58) was dit effect anders dan in andere gezinnen. De jongeren uit deze gezinnen drinken namelijk vaker dan jongeren uit andere gezinnen naarmate hun ouders een permissievere attitude over alcohol hebben.

Jongeren die al drinken

In kolom 2 van tabel 3 worden de beta-waarden van lineaire regressies weergegeven met als afhankelijke variabele de gemiddelde hoeveelheid alcoholgebruik van jongeren. Zowel de gezinswelvaart als het inkomen van de ouders waren geen voorspellers van de hoeveelheid alcohol die door hun kinderen werd gedronken. Wel werden dezelfde hoofdeffecten van attitudes en regels gevonden. Hoe permissiever de attitude van de ouders tegenover alcohol was, hoe méér alcohol hun kinderen gemiddeld dronken ($\beta=.08$). Ook wanneer ouders permissieve regels over alcohol hanteerden, dronken hun kinderen meer ($\beta=.25$). Omdat er geen significante relatie werd gevonden tussen gezinswelvaart en alcoholgebruik van jongeren was het niet mogelijk een mediatie-analyse te doen. Ook werden er geen moderatie-effecten gevonden.

Tabel 3 : Alcoholgebruik van jongeren in de laatste maand (1), N=2926 en Hoeveelheidgebruik van jongeren (2), N =1031, voorspeld aan de hand van welvaart, inkomen, alcoholgebruik ouders, attitude ouders en alcohol-specifieke regels, inclusief interacties

	(1) N = 2926	(2) N = 1031
	OR	β
Welvaart hoog (ref.)	1	1
Welvaart midden	.8*	-.004
Welvaart laag	.47*	.01
Inkomen hoog (ref.)	1	1
Inkomen hoog-gemiddeld	1.26	-.002
Inkomen laag-gemiddeld	.89	.0
Inkomen laag	.82	.02
Alcoholgebruik ouders:	1.08**	.01
Welvaart hoog(ref.)	1	1
Welvaart midden	.84	-.003
Welvaart laag	.53	.01
Alc gebruik ouders X Welvaart hoog (ref.)	1	1
Alc. gebruik ouders X Welvaart midden	1.02	-.01
Alc. gebruik ouders X Welvaart laag	1.13	.01
Alcoholgebruik ouders:	1.07**	.01
Inkomen hoog (ref.)	1	1
Inkomen hoog-gemiddeld	1.37*	-.003
Inkomen laag-gemiddeld	.98	.002
Inkomen laag	.91	.01
Alc. gebruik ouders X Inkomen hoog (ref.)	1	1
Alc. gebruik ouders X Inkomen hoog-gem.	1.01	-.01
Alc.gebruik ouders X Inkomen laag-gem.	.98	-.01
Alc. gebruik ouders X Inkomen laag	1.08	-.02
Permissieve attitude ouders	2.24**	.08**
Welvaart hoog (ref.)	1	1
Welvaart midden	.86	-.01
Welvaart laag	.68	.32
Permissieve attitude X Welvaart hoog (ref.)	1	1
Permissieve attitude X Welvaart midden	.88	-.11
Permissieve attitude X Welvaart laag	2.07	.04
Permissieve attitude ouders	2.24**	.09**
Inkomen hoog (ref.)	1	1
Inkomen hoog-gemiddeld	1.28	.004
Inkomen laag-gemiddeld	.99	.01
Inkomen laag	1.02	.02
Permissieve attitude X Inkomen hoog (ref.)	1	1
Permissieve attitude X Inkomen hoog-gem.	.58*	-.2
Permissieve attitude X Inkomen laag-gem.	.58*	.1
Permissieve attitude X Inkomen laag	.99	.21

<i>(Vervolg tabel 3)</i>	OR	β
Permissieve alcoholspecifieke regels	2.1**	.25**
Welvaart hoog (ref.)	1	1
Welvaart midden	.78*	-.02
Welvaart laag	.46*	-.01
Permissieve regels X Welvaart hoog (ref.)	1	1
Permissieve regels X Welvaart midden	1.07	.04
Permissieve regels X Welvaart laag	1.51	.01
Permissieve alcoholspecifieke regels	2.22**	.25**
Inkomen hoog (ref.)	1	1
Inkomen hoog-gemiddeld	1.19	-.004
Inkomen laag-gemiddeld	.76	-.02
Inkomen laag	.73	.004
Permissieve regels X Inkomen hoog (ref.)	1	1
Permissieve regels X Inkomen hoog-gem.	1.06	-.1
Permissieve regels X Inkomen laag-gem.	1	-.14
Permissieve regels X Inkomen laag	1.07	-.03

*Significant met $P < .05$. **Significant met $P < .01$. Overall is gecontroleerd voor sekse, leeftijd en schoolniveau.

Tabel 4: Alcoholgebruik ouders, permissieve attitude ouders en permissieve alcohol-gerelateerde regels voorspeld aan de hand van welvaart

	Alcoholgebruik ouders	Permissieve attitude	Permissieve regels
	B	B	B
Welvaart hoog (ref.)	-	-	-
Welvaart midden	-.07 **	-.06**	-.003
Welvaart laag	-.03	-.11**	-.02

*Significant met $P < .05$. **Significant met $P < .01$. Overall is gecontroleerd voor sekse, leeftijd en schoolniveau.

Discussie

Het huidige onderzoek richt zich op de invloed van gezinswelvaart en het alcohol-gerelateerde gedrag van ouders op het alcoholgebruik van jongeren. Jongeren uit hoog welvarende gezinnen drinken vaker dan jongeren uit andere gezinnen en dit lijkt verklaard te kunnen worden door het alcoholgebruik en de permissieve attituden van hun ouders. Deze verschillen berusten vooral op het maandelijks alcoholgebruik en niet op hoeveel er wordt gedronken. Daarnaast is er een duidelijker effect van gezinswelvaart dan van inkomen. Er lijkt sprake te zijn van een grote welvarende groep jongeren die vaker drinkt dan een veel kleinere groep jongeren minder welvarende jongeren. Zij bevinden zich over het algemeen in een gezin met een relatief luxe levensstijl, waarin hun ouders zelf ook vaak drinken, er alcohol aanwezig is in huis en er makkelijk wordt gedacht over alcohol. Ouders beïnvloeden het alcoholgebruik van hun kinderen voornamelijk op een indirecte manier, door hun eigen alcoholgebruik en de attituden die zij hebben over alcohol. Het feit dat jongeren uit welvarende gezinnen vaker drinken kan niet worden verklaard door de alcoholspecifieke regels die ouders stellen.

Maandelijks alcoholgebruik

Zoals verwacht blijkt dat jongeren uit gezinnen met een hoge welvaart vaker drinken dan jongeren uit gezinnen met een lagere welvaart (Chuang et al., (2005); Humensky (2010); Kuntsche et al., (2004); Patrick et al., (2012) en Sanchez et al., (2013)). Dit effect wordt in het huidige onderzoek echter alleen gevonden op basis van gezinswelvaart, zoals gemeten met de FAS (Boyce et al., 2006) en niet op basis van inkomen.

De groep jongeren uit een lage gezinswelvaart is in dit onderzoek relatief klein. De vragenlijst hierover bestaat uit vragen over welvaartsgoederen, zoals computers of auto's. Veel Nederlandse jongeren bevinden zich in midden- en hoog welvarende gezinnen, omdat zij bijvoorbeeld wonen in een gezin met ten minste één auto voor de deur of met meerdere computers in huis. De vergelijking van het alcoholgebruik is dus die van een grote groep midden- tot hoog welvarende jongeren ten opzichte van een veel kleinere, laag welvarende groep. Dit betekent dat er niet een selecte groep van hoogwelvarende jongeren is waarin relatief vaak wordt gedronken maar dat vaak drinken meer een genormaliseerd verschijnsel is onder een grote groep van welvarende jongeren. De gemiddelde Nederlandse jongere is welvend en alcohol is een betaalbaar genotsmiddel dat in deze levensstijl past. Een

gemiddelde avond in een kroeg of discotheek is voor velen betaalbaar, behalve voor de kleine groep laag welvarende jongeren. Dat verklaart mogelijk het effect van gezinswelvaart op het gebruik van alcohol.

Andere gerepliceerde bevindingen in het huidige onderzoek hebben betrekking op de invloed van ouders op het drinkgedrag van hun kinderen. Zo wordt door kinderen vaker gedronken wanneer hun ouders zelf veel drinken (Spijkerman et al., 2008; Chuang et al., 2005; Muller & Kuntsche, 2011) of een permissieve attitude tegenover alcohol hebben (Mares et al., 2011; Pettersson et al., 2009). Ook blijken, naar verwachting, strenge alcoholspecifieke regels effectief om het alcoholgebruik van jongeren te beperken (van der Vorst et al., 2006; Spijkerman et al., 2008). Ouders lijken dus enerzijds door het slechte voorbeeld te geven het drinkgedrag van hun kinderen te vergroten, maar kunnen dit tegelijkertijd ook beperken door hier duidelijke en restrictieve regels over op te stellen.

De toevoegingen van het huidige onderzoek hebben betrekking op de rol van deze ouder eigenschappen bij verschillende maten van gezinswelvaart. Zowel het alcoholgebruik van de ouders als de permissieve attitudes van de ouders kunnen het welvaartsverschil volledig verklaren. Alcoholspecifieke regels mediëren deze relatie niet.

Een mogelijke verklaring voor het mediatie-effect van het alcoholgebruik van de ouders is dat er in hoog welvarende gezinnen een hoge beschikbaarheid aan alcohol in huis is en er door deze ouders ook vaker wordt gedronken (Spijkerman et al., 2009; Chuang et al., 2005). Vaak zijn deze ouders hoogopgeleid en bevinden ze zich in werksituaties met een hoge prestatiedruk waardoor ze alcohol drinken om te ontspannen (Koopman et al., 2003). Wanneer ouders dit thuis doen, geven zij hun kinderen op een indirecte manier aanleiding of goedkeuring om dit ook te doen (Muller en Kuntsche, 2011). Tevens biedt de welvaart van het gezin, met de aanwezigheid van een financieel en sociaal vangnet, de mogelijkheid voor jongeren om met relatief weinig consequenties te experimenteren met alcohol (Luthar & Latendresse, 2005).

Dat jongeren vaker drinken omdat hun ouders permissieve attitudes over alcohol hebben kan op verschillende manieren worden verklaard. Zo kan een welvarende levensstijl inherent zijn aan een Bourgondische levensstijl, waarin veel eten en drinken belangrijk is en de gezellige aspecten van alcohol meer worden benadrukt dan de schadelijke effecten. Ook kan er in hoog welvarende gezinnen de nadruk worden gelegd op academisch en financieel succes. Ouders in deze gezinnen vinden dit belangrijke aspecten van welbevinden en letten minder op de schadelijke effecten van alcohol (Luthar & Goldstein, 2008). Het alcoholgebruik bij hun kinderen wordt als relatief onschuldig ervaren. Het gevolg hiervan is

dat ouders minder alert zijn op hoe vaak hun kinderen drinken en de leeftijdsgrens van 18 niet strikt wordt gehanteerd.

Ouders uit de verschillende welvaarts categorieën verschilden niet in de mate waarin ze alcohol-specifieke regels hanteerden. In alle groepen waren zij even streng, wat ook bleek uit tabel 4. Deze oudervariabele kon, als enige, het welvaartseffect niet verklaren. Blijkbaar zijn opgestelde regels effectief als preventie van alcohol bij jongeren, ongeacht welvaart. Directe en bewust uitgevoerde regels worden uitgesproken en zijn duidelijk in het ontmoedigen van drinken. Hier tegenover staan de minder directe (en minder bewuste) manieren waarop ouders uit welvarende gezinnen het alcoholgebruik van hun kinderen juist stimuleren, wellicht zonder dat ze dit zelf door hebben.

Kortom, zowel de permissieve attitude als het eigen alcoholgebruik van de ouders zijn bepalend in hoe vaak jongeren alcohol drinken. Ze hebben een voorbeeldfunctie voor hun kinderen en door zelf alcohol te drinken en permissieve attitudes erover te hebben geven ze op een indirecte manier hun goedkeuring. Er lijkt hierbij sprake te zijn van een onbewuste, indirecte beïnvloeding die sterker is dan de bewuste, directe beïnvloeding van alcohol-specifieke regels.

Tot slot werden in totaal slechts twee interactie-effecten gevonden: bij jongeren uit gezinnen met laag-gemiddeld en hoog-gemiddelde inkomens. Zij dronken vanwege een permissieve attitude van hun ouders vaker dan jongeren met een lager inkomen. De combinatie van relatief hoog zakgeld, waarmee jongeren zelf alcohol kunnen kopen (Bellis et al., 2007; Lintonen et. al, 2000) en de permissieve attitude van de ouders, die het wellicht niet erg vinden als hun kinderen dit doen, kan deze bevinding verklaren.

Jongeren die al drinken

In tegenstelling tot de verwachtingen, zijn er geen welvaartsverschillen gevonden wanneer werd gekeken naar hoeveel er door jongeren werd gedronken. Ook het alcoholgebruik van de ouders was niet bepalend voor de hoeveelheid alcohol die hun kinderen dronken. Jongeren lijken wanneer ze eenmaal zijn begonnen met drinken, evenveel te drinken, ongeacht hun gezinswelvaart. Dit is in overeenstemming met van der Vorst et al. (2007), die vonden dat wanneer er bij adolescenten eenmaal een drinkpatroon is ontstaan, ouderlijke invloed vermindert of zelfs verdwijnt.

Beperkingen en aanbevelingen

Een tekortkoming in het huidige onderzoek is dat de bevindingen zijn gebaseerd op zelfrapportage. Zowel de kinderen als hun ouders kunnen verschillende redenen hebben om over persoonlijke en confronterende onderwerpen niet de waarheid in te vullen. Zo kunnen sociale wenselijkheid of schaamte een grote rol spelen bij vragen over alcoholgebruik of de hoogte van het inkomen. De vragen waren tevens beperkt in grootte. Zo werd de attitude van de ouders gebaseerd op één enkele vraag. Ook kunnen er met een cross-sectioneel design geen uitspraken worden gedaan over ontwikkelingen in de tijd. De bevindingen zijn gebaseerd op een momentopname en geven geen indicatie van mogelijke veranderingen. Daarnaast is de gemiddelde leeftijd van 14 jaar in deze steekproef wellicht te laag om een consistent patroon te vinden in de kwantiteit van alcoholgebruik.

Vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op een oudere doelgroep en een objectiever meetinstrument kunnen gebruiken om zo een betere indicatie te krijgen van hoeveel er door jongeren in een verschillende SES wordt gedronken. Ook zou een soortgelijke opzet een longitudinaal aspect kunnen toevoegen, waardoor het mogelijk wordt om een ontwikkelingsbeeld te schetsen.

Ondanks deze beperkingen wordt deze studie gekenmerkt door enkele krachtige kanten. Zo worden bevindingen uit eerdere onderzoeken bevestigd en kan hierop worden voortgebouwd met nieuwe invalshoeken. De HBSC is een robuuste, internationaal erkende studie en er is gebruik gemaakt van een grote steekproef met representatieve data.

De bevindingen uit dit onderzoek en de hieraan verwante onderwerpen moeten worden gezien in het licht van het nationale beleid over alcoholgebruik onder jongeren. Sinds 1 januari 2014 is de wettelijke leeftijd om alcohol te kopen verhoogd van 16 naar 18 jaar. Ook zijn er vanuit de overheid in de afgelopen jaren steeds meer initiatieven om het alcoholgebruik onder jongeren te verminderen, met campagnes gericht op scholen en ouders. De hoge mate van alcoholgebruik bij jongeren in welvarende gezinnen en de manier waarop ouders hier zelf mee omgaan kan aanleiding zijn voor een specifieke vorm van voorlichting, speciaal gericht op deze doelgroep. Alcohol-specifieke opvoeding van de ouders blijft namelijk een grote rol spelen in het leven van een kind en hoewel alcohol-specifieke regels effectief zijn, zijn ze op zichzelf niet genoeg. Ouders die zich bewust zijn van hun eigen ideeën over alcohol en de invloed die ze daarmee hebben op hun kind kunnen zo hopelijk de negatieve gevolgen van alcohol voor jongeren zoveel mogelijk beperken.

Literatuur

- Baron, R.M., & Kenny, D.A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of personality and social psychology* 51 (6), 1173-1182
- Bellis, M.A., Hughes, K., Morleo, M., Tocque, K., Hughes, S., Allen, T., Harrison, D., & Ferron-Rodriguez, E. (2007). Predictors of risky alcohol consumption in schoolchildren and their implications for preventing alcohol-related harm. *Substance abuse treatment, prevention and policy* 2:15.
- Blum, R., Beuhring, T., Shew, M., Bearinger, L., Sieving, R., & Resnick, M. (2000). The effects of race/ethnicity, income and family structure on adolescent risk behaviors. *American journal of public health* 90 (12), 1879-1884.
- Boyce, W., Torsheim, T., Currie, C., & Zambon, A. (2006). The family affluence scale as a measure of national wealth: validation of an adolescent self-report measure. *Social indicators research* 78, 473-487.
- Chuang, Y., Ennett, S., Bauman, K., & Foshee, V. (2005). Neighborhood influences on adolescent cigarette and alcohol use: mediating effects through parent and peer behaviors. *Journal of health and social behavior* 46 (2), 187-204.
- Currie, C., Nic Gabhainn, S., Godeau, E., e.a. (red.) (2008). *Inequalities in young people's health. HBSC international report from the 2005/06 survey*. Copenhagen: World Health Organization Regional Office for Europe.
- Van Dorsselaer, S., de Looze, M., Vermeulen-Smit, E., de Roos, S., Verdurmen, J., ter Bogt, T., & Vollebergh, W. (2010). HBSC 2009; Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland. *Trimbos-insituut, Utrecht*.
- Droomers, M., Schrijvers, C., Casswell, S., & Mackenbach, J. (2003). Occupational level of the father and alcohol consumption during adolescence: patterns and predictors. *Journal of epidemiology and community health* 57, 704-710.
- Ennett, S., Flewelling, R., Lindrooth, R., & Norton, E. (1997). School and neighborhood characteristics associated with school rates of alcohol, cigarette and marijuana use. *Journal of health and social behavior*. 38 (1), 55-71.

- Hanson, M., & Chen, E. (2007a). Socioeconomic status and health behaviors in adolescence: a review of the literature. *Journal of behavioral medicine* 30, 263-285.
- Hanson, M., & Chen, E. (2007b). Socioeconomic status and health behaviors in adolescence: the role of family resources versus family social status. *Journal of health psychology* 12 (1), 32-35.
- Humensky, J.L. (2010). Are adolescents with high socioeconomic status more likely to engage in alcohol and illicit drug use in early adulthood? *Substance abuse treatment prevention and policy* 5 (19)
- Kuntsche, E., Rehm, J., & Gmel, G. (2004). Characteristics of binge drinking in Europe. *Social science & medicine* 59, 113-127.
- Koopman, C., Wanat, S.F., Whitsell, S., Westrup, D. & Matano, R.A. (2003). Relationship of alcohol use, stress, avoidance coping, and other factors with mental health in a highly educated workforce. *American Journal of Health Promotion*, 17 (4), 259-268.
- Lintonen, T., Rimpelä, M., Vikat, A., & Rimpelä, A. (2000). The effect of societal changes on drunkenness trends in early adolescence. *Health education research* 15 (3), 261-269.
- de Looze, M., Harakeh, Z., van Dorsselaer, S., Raaijmakers, Q., Vollebergh, W., & ter Bogt, T. (2012). Explaining educational differences in adolescent substance use and early sexual debut: The role of parents and peers. *Journal of adolescence* 35 (2012), 1035- 1044.
- de Looze, M., Vermeulen-Smit, E., ter Bogt, T. F., van Dorsselaer, S. A., Verdurmen, J., Schulten, I., ... & Vollebergh, W. A. (2014). Trends in alcohol-specific parenting practices and adolescent alcohol use between 2007 and 2011 in the Netherlands. *International Journal of Drug Policy*, 25(1), 133-141.
- Lowry, R., Kann, L., Collins, J. L., & Kolbe, L. J. (1996). The effect of socio-economic status on chronic disease risk behaviors among US adolescents. *Journal of the American Medical Association*, 276, 792-797.
- Luthar, S. (2003). The culture of affluence: Psychological costs of material wealth. *Child development* 74 (6), 1581-1593.
- Luthar, S. S., & Becker, B. E. (2002). Privileged but pressured? A study of affluent youth. *Child Development*, 73(5), 1593-1610.

- Luthar, S., & Goldstein, A. (2008). Substance use and related behaviors among suburban late adolescents: the importance of perceived parent containment. *Development and psychopathology* 20, 591-614.
- Luthar, S., & Latendresse, S. (2005). Children of the affluent: Challenges to well-being. *Current directions in psychological science* 14 (1), 49-53.
- Martin, B.A., McCoy, T.P., Champion, H., Parries, M.T., DuRant, R.H., Mitra, A., & Rhodes, S.D. (2009). The role of monthly spending money in college student drinking behaviors and their consequences. *Journal of American college health* 57 (6), 587-596.
- Muller, S., & Kuntsche, E. (2011). Do the drinking motives of adolescents mediate the link between their parents' drinking habits and their own alcohol use? *Journal of studies on alcohol and drugs* 72 (3), 429-437.
- Patrick, M., Wightman, P., Schoeni, R., & Schulenberg, J. (2012). Socioeconomic status and substance use among young adults: a comparison across constructs and drugs. *Journal of studies on alcohol and drugs* 73, 772-782.
- Sanchez, Z., Locatelli, D., Noto, A., & Martins, S. (2013). Binge drinking among Brazilian students: a gradient of association with socioeconomic status in five geo-economic regions. *Drug and alcohol dependence* 127, 87-93.
- Spijkerman, R., van den Eijnden, R., & Huiberts, A. (2008). Socioeconomic differences in alcohol-specific parenting practices and adolescents' drinking patterns. *European addiction research* 14, 26-37.
- Trim, R., & Chassin, L. (2008). Neighborhood socioeconomic status effects on adolescent alcohol outcomes using growth models: exploring the role of parental alcoholism. *Journal of studies on alcohol and drugs* 69, 639-648.
- Van Beuningen, J., Molnár-in 't Veld, H. & Bouhuijs, I. (2012). Personenautobezit van huishoudens en personen. Sociaaleconomische trends 1^e kwartaal 2012, Centraal Bureau voor de Statistiek

- Van der Vorst, H., Engels, R., Meeus, W., & Dekovic, M. (2006). The impact of alcohol-specific rules, parental norms about early drinking and parental alcohol use on adolescents' drinking behavior. *Journal of child psychology and psychiatry* 47 (12), 1299-1306.
- Van der Vorst, H., Engels, R. C., Dekovic, M. Meeus, W., & Vermulst, A.A. (2007). Alcohol-specific rules, personality and adolescents' alcohol use: a longitudinal person-environment study. *Addiction* 102 (7), 1064-1075.
- Wetherill, R., & Tapert, S. (2013). Adolescent brain development, substance use, and psychotherapeutic change. *Psychology of addictive behaviors* 27 (2), 393- 402.
- White, H.R., Johnson, V., & Buyske, S. (2000). Parental modeling and parenting behavior effects on offspring alcohol and cigarette use: A growth curve analysis. *Journal of substance abuse*, 12 (3), 287-310.

